

Nézőpont

Bertolt Brecht: [A kaukázusi krétakör](#) (Budapesti Operettszínház)

7óra7 3 pont

Amikor koppan a kör

Fotó: Petró Adri / www.zene.hu

A kaukázusi krétakör - Peller Anna, Szabó P. Szilveszter

Soha nem szabad prekonceptiókkal beülni egy nézőtérre, legyen telve az ember bármennyi jóindulattal vagy viszonyuljon akár maró cinizmussal a darabhoz, a közeghez, a függöny felgördülésekor fel kell tudni adnia minden előzetes elképzelését. Már csak azért is, mert – bármennyire is jogosan üthetné fel a fejét az a gondolat, hogy ha valaki ma egy Brecht-darabot választ vizsgarendezésének tárgyául, akkor minden bizonnyal komoly szándékok vezérlik, illetve ha egy színház a műsorára tűzi ezt a darabot, akkor azzal valamit szeretne üzeni a világnak, illetve a nézőnek – nagyot lehet vele koppanni. Még szerencse, hogy az Operettszínház stúdiójában nincs magas színpad. Bárki bármit mond ugyanis, prekonceptió ide vagy oda, *A kaukázusi krétakör* nem az a habkönnyű, melodramával könnyedén feltupírozható, elemőzsiás zacsiba csomagolt, tízóraiként is fogyasztható darab. Meg kell vele küzdeni alaposan. Küzdelem nincs, illetve van, de nem úgy.

Ugyanis a kaukázusi faluban összegyűlő kecskepásztorok és gyümölcsstermelők, valamint az általuk előadott, a háborút és a háború utáni rendrakást feldolgozó színjáték nemhogy nem cseng sehogy a Raktárszínházban, valószínűleg gyermeki rácsodálkozással néz magára: *ez is én vagyok?* Nem úgy tűnik. Ugyan a történet papíron hasonlít önmagára – hiszen a kiírás szerint ez a '92-es kaposvári verzió (Eörsi István) remek dramaturgiai teljesítménye) stúdióváltozata –, mégis úgy tűnik, hogy egy-két húzás alkalmával bizony jócskán veszített konkrétságából és az épülő szocializmus eleven látképét sejtető jellegéből. Persze a dolog nem egy-két mondaton múlik, hanem az előadás egészén. A gond az, hogy a darabból kihúzott világgépet nem pótolja semmi. De szó se róla: Somogyi Szilárd rendezése ehhez mérten nagyívű: nagy ívben elkerüli Brecht darabjának minden változatát.

Ugyanis úgy tűnik, *A kaukázusi krétakör*, köszöni szépen, nem kér e felfogásból. Egyik jobbra, másik balra. Az ötlet, miszerint egy nagy zuhanyzóban, sejtelmes rácsok, rendeltetészerűen működő csapok, zuhanyzótálcák és vécék kíséretében (díszlet: Gyarmathy Ágnes) játszódjon az előadás, remek ál-alternatív maszkot kölcsönöz a produkciónak, hiszen a darab egy sora sem találkozik ezzel a koncepcióval. Plusz különböző furcsa, ok nélkül flangáló, megfejthetetlen színpadi megoldások remek dramaturgiai érzékkel, profi precizitással teszik fokozatosan komolyan vehetlenné az előadás első felvonását. Érthetetlen, hogy puska helyett miért partvis a fegyver, hogy ezt a jelzésszerűséget miért kell a visszájára fordítani azáltal, hogy vödörnyi vért (a halál szimbóluma) és tejet (ez semminek nem a szimbóluma, ez tej) öntenek a zuhanyzótálcába. Vagy hogy egyáltalán a szétbombázott falu képét miért cserélik le egy zuhanyzóra az alkotók, amiben ugyan nagyon bátor dolognak tűnik a meztelen fürdőzés, az már annál kevésbé – és meglehetősen visszás is –, hogy nagy gonddal van úgy megrendezve, hogy véletlenül se legyen valaki *valóban* meztelen (amit senki nem hiányol, csak ezt a kínlódást kínos nézni). Ezeknek az elemeknek sem egymáshoz, sem a darabhoz, sem semmihez nincsen köztük. Nincsenek indítékok, vagy gondolatok a színpadon, ne adj' Isten elemzett szituációk és abból megszületett formák, hanem lerendelt jelenetek nyakukba akasztott ötletekkel lapozódnak oldalról oldalra, egy körük elképzelt világ illogikus vizualitásával. Arról nem is beszélve, hogy Brecht darabja önmagán belül is önreflexív – történeten belüli történet –, és ebben a furcsa, kölcsönös viszonyrendszerben bizony illenék megfeleltethető elemeket találni – vagy legalább egy választ arra a kérdésre, hogy lesz a kecskepásztorok marcona vezetőjéből egyik pillanatról a másikra tiszt és herceg?

Fotó: Petró Adri / www.zene.hu

A kaukázusi krétakör - Faragó András, Szabó P. Szilveszter

Persze mindebből még születhetne egy teljesen hétköznapi, a szó negatív értelmében vett alternatív, lila ködös, sokatmondónak tűnő előadás, amely mellett nyugodtan el lehet siklani. Ami kiemeli *A kaukázusi krétakört* a szürke, arctalan tömegből, az Somogyi Szilárd váratlan és meghökkentő színészvezetése, amellyel az előadás során gyakran igazi diákszínjátszói hangulattal hinti be a Raktárszínház levegőjét. Nincsenek egyben tartott karakterek, kidolgozott, következetes gesztusok, ehelyett a brechtiségtől tökéletesen idegen eljátszás és markírozás zajlik – grimasz egyenlő gonosz katona. Persze akadnak ez alól kivételek is. Például Makranczi Zalán, aki szinte egyedüliként érthetően és értelmezően mondja el szövegeit, e távolságtartás pedig ebben a túljátszott közegben könnyedén kelti életre Szimon Csacsava karakterét. Vagy Peller Anna, aki érzelmes gesztusok, távolba meredő tekintetek kíséretében igyekszik számot adni valamiféle szerepátélésről, ami alkalmanként még passzol is a hányattatott sorsú Gruse alakjához. Szabó P. Szilveszter karakterformálás helyett – hiszen hangsúlyokat nem találni játékában – az Énekes meglehetősen bonyolult dalainak megszólaltatására koncentrálnak, szólói határozottan szépen csengenek. Azonban Náray Erika már gátlások nélkül túloz és hadonászik, mindent indulatból és nagy mozdulatból fogalmazva meg, szinkronjátékot improvizálva Natela Abasvili alá, Jantyik Csaba pedig nem győzi csavarni a Hájás herceg furcsa tartását, hanghordozását, hogy ne szólalhasson meg belőle egy mondat se értelmesen. A színpadon felvonulást tartó, onnan villámsebességgel lehulló túlzások miatt sokszor még a történetet is lehetetlen kihámozni az eseményekből – ugyanis arról elvonja a figyelmet az a készletelés, hogy a néző valahogy megértse az előtte szó szerint *szereplő* színészt.

Fotó: Petró Adri / www.zene.hu

A kaukázusi krétakör - Makranczi Zalán, Peller Anna

Az est egyetlen valódi színészi teljesítménye Faragó András kellemes lazasággal, remek poentírozással és magabiztos karakterformálással megvalósított Acdakja. Faragó nem kapkod, mint sokan a színpadon, hanem kidolgozza és figyelemmel kivárja a pillanatait. Az egyetlen szereplő (Makranczi és Peller egyik jelenetétől eltekintve), aki képes valóban kérdéseket felvető, létező pillanatokot teremteni a színpadon.

Mindehhez csak Paul Dessau szándékoltan kakofón, kaotikussá tört, benyomásokkal érzékeltető zenéje kell, hogy valóban teljes legyen a káosz a színpadon – ez a zene stílus, ami csak bizonyos közegben képes megszólalni (például Brecht sajátosan *tényszerű* világában), anélkül viszont önmagában és szokatlanul cseng. Dessau kottája nehéz és bonyolult, a zenekar maximális teljesítménye Mihalics János vezényletében, hogy szenttelen precizitással sorjázza a hangjegyeket, olvassa a kottát és játssza a dalokat – nem is tehetnek mást, hiszen nincs érzelem a levegőben – amiket Szabó P.-n és Pelleren kívül senki nem képes megfelelően elénekelni: gondoljunk csak a kánonná széthulló kórusra, akik egymásra csúszva keresik a hangokat, közhelyes musicalekből megszokott nyújtásokkal és szenvedélyes ábrázattal, aminek ha valahol nincs helye, akkor az egy Brecht-darab.

A kaukázusi krétakör, ahogy Brecht minden drámája, konklúzióval zárul, amely jó esetben képes túlmutatni önmagán. Nem meglepő, hogy a fentiek mellékhatásaként ez nem történik meg, az viszont már váratlan, hogy a zárómondatok ekkorra már önmagukat sem képesek jelenteni. Még csak egy blöffszerű befejezésre sem alkalmasak a zárósorok – hiszen felépítettség hiányában súlyukat veszítik: „Hogy azoké legyen, ami van, akik jól bánnak vele”. Mondjuk nem baj, mert lenne mit komolyan venni benne.

(A képeket köszönjük a www.zene.hu portálnak.)

Nyulassy Attila

<http://7ora7.hu/programok/a-kaukazusi-kretakor/nezopont>